

Tallinna linna puiestikkude ajaloost.

Ed. Viirok.

Väga palju on meie vanal ajaloolisel pealinnal huvitavat pak-
kuda nii huvireisijaile kui teadlastele. Ajaloolased võivad siin aas-
taid arhiivide viludates vaiksetes võlvkäikudes pakse tolmunud
kirjakogusid ja raamatuid sorida, ikka ja ikka uut huvitavat mater-
jali leiutades, kunstiajaloolased ja arhitektid ei tarvita vähem aega
kunstiesemete vaatlemisel ja uurimisel kirikutes, Toompeal ja Vana-
Tallinna ajaloolistes majades, samuti kui kunstnikkudes ja kirikuaja-
loolastes elavat huvi äratavad kirikute vanad maalid, puulõiked jne.

Samal määral või rohkemgi huvitavat ja salapärast pakub
Tallinna ka loodusesõbrale ja puudest-põõsastest huvitatule. Asi
kujuneb seda saladuslikumaks, et vanematest aegadest pea midagi
selles suhtes kirja pandud pole. Seal arhiivide mõõtmatust vara-
aidas, kus igalpool juttu linna elust-olust, kirikutest, kindluste
ehitustest, sõdadest jne. võib sorida päevade kaupa koltunud lehte-
dega kirju ja raamatuid, leidub igat asja mitmes keeles ja kirjas,
kuid pea mitte midagi linna roheliselt alalt. XVI ja XVII sajandil
ning XVIII sajandi esimesel poolel annavad kindluse ümbruses asu-
vate puiestikkude kohta ainult vanemad pildid (maalid) ettekujutuse.
Kuna üks Tallinna maal 1812. a. näitab, et juba siis ümber linna
müüri, Kadrioru poolsel küljel, puiestee on olnud, leiduvad selle
kohta esimesed andmed arhiivis alles 1842. a. alates.

Nimetatud sügisel on suur torm olnud, mis palju puid prome-
naadidel maha murdnud. 23. sept. kirjutab kuberner (Civilgouver-
neur) linna raehärradele kirja, mille sisu kokkuvõttes järgmine:
Promenaad kindluseesisel maa-alal (die Promenade am Glacis) on
ainuke koht, kus linna kodanikud jalutada ja puhata võivad vaba-
del tundidel peale päevaste askelduste. Temal on ka teada, et see
puiestee on sündinud linna kodanikkude vabatahtlikust aja ohverdu-
sest selle asutamiseks, kuna kulud on kaetud vabatahtlikkudest

annetustest seks otstarbeks. Kuberner avaldab tänu kõigile, kes selleks kaasa on aidanud ja palub selle ilusa ja tänuväärse ülesande vastu mitte ükskõikseks jääda.

Kurvastusega on ta vaadelnud tormi hävitustööd 21. sept., kus hulk puid murtud, seepärast palub ja kutsub ta üles linna «bürgeid» kaasa aitama, et murtud puude asemele uued muretsetaks, soovitab kenamaid ja kestvamaid ilupuid — kastaneid (hobukastaneid) — endiste paplite asemele istutada. Et kordasead suuremaid kulusid nõuab, siis loodab kuberner rohket annetust kodanikkude poolt seks otstarbeks korraldatava korjanduse puhul ning annetab ise seks otstarbeks 50 rubla b^{co} assign.

Siit peale pannakse linnas ringi käima iseäraline korjanduseraamat — «Zeichnungen der Beiträge für die Promenaden» — (võimalik, et ka varem seesuguse raamatuga korjati, kuid arhiivis neid ei leidu). Raamat sisaldab iga-aastases osas raehärra palve, kes pöörab linna kodanikkude poole, seda ilusat mõtet annetustega toetada ja seega kubeneri härra soovi täita, siis järgneb lühike ülevaade sellest, palju eelmisel aastal korjandus sisse toonud ja milleks see kulutatud. Järgnevad lehed on 3 veergu jaotatud, kus esimesel veerul kodaniku nimed alates kõrgeima aukandjaga ja lõpetades madalamatega — «bürgerite» ja kooliõpetajatega, teisel veerul on aukraad ja ametala ning kolmandal ruum annetatud summa märkimiseks.

Annetused kõiguvad 3 rubl. kuni 20 kopikuni, mõnigi kõrge härra pole kunagi oma veeringuid ohverdanud, kuna mõni «Baron von . . .» või «Herr von Rittmeister . . .» ainult 20 kop on ohverdanud, sedagi teinekord üle aastate. Raamat ilmus raehärra Carl Intelmann'i palvega kõrgesti austatud «linna bürgerite» ette kevadei märtsi alul, kogutud summa ulatub aastas 100—150 rublani.

1846. a. kaebab raehärra korjanduseraamatu palves, et alleed on väga korratuks muutunud, vanad paplid on osalt kuivanud ja seega varjurikkad puiesteed lagedaks muutunud. Tuleks istutada kaunimaid ja pikema elueaga puid, nagu: pärnad, jalakad, kastanid, vahterad — selleks tarvis suuremaid rahasumme, paneb seda kodanikkudele südamele ja jääb nende ohvrimeelsusele lootma, sest kunagi pole nad ükskõikseks jäänud, kui asi linna heakorda puutub. 1849. a. öeldakse raamatu palves, et linna müürid peavad katkenditult puiesteest ümbritsetud saama, milleks loodab kodanikkude heldeid ohvreid linna ilualtarile. Ka linna büdžetis (Budget der

Stadt Reval — 1849) on sel aastal ette nähtud ilustamiskuludeks 263 rub. 21 kop. ja 28 rub. 57 kop. aedniku palgaks.

Järgmisel aastal kaebab raehärra, et kärelda talvega on palju istutatud noori puid ära külmanud, millele kodanikkude tähelepanu juhitakse ja kodanikkudelt rohkem annetust loodetakse. Linna eelarves on seks otstarbeks 452 rub. 32 kop. ette nähtud. Paarikümne aasta kestes püsib summa, mis linna ilustamise otstarbeks välja antud, 300 ja 600 rubla vahel, aegajalt hakatakse nende väljaminekute hulka ka niisuguseid töid arvama nagu seda on jalgteede korraldamine, treppide korrashoid, kaitsebarjeerid kõnniteede ääres, istepinkide ja paviljonide valmistamine, tänavate pikendamine jne., nii et 1896. a. juba bulvari komisjoni arve 3536 rub. peale on tõusnud. Iga aasta on ka ikka kenakene summa puude ja põõsaste muretsemise peale kulutatud, nii näit. on 1876. a. ostetud 600 põõsast ja 430 puud. Vastavalt sellele, kui mõni uus puiestik või allee rajamisele tuli, tõusid ka promenadi-komisjoni kulud märksa, samuti ka tarvitatud puude ja põõsaste arv. Linna ilustamiskomisjonist (Promenadencommision) räägitakse juba rae protokollides (Protocollum Publicum) 1854. a., kuna 1859. a. raehärra von Girard'i õhutusel ametlikult eriline komisjon valitakse, nimelt — Suurest Gildist: Edmund Girard ja Christian Rotermann; St. Kanuti Gildist: bürger Carl Gustav Linse ja lihunikmeister Julius Siebert.

Puude ja põõsaste muretsemine, mis alaliselt linna kasvavate tarvetega suurenes, läks linnale kaunis kalliks, mispärast puukoolide asutamine päevakorrale kerkis. Juba 1897. a. ei suuda varemalt asutatud 2 puukooli linna tarbeid rahuldada, kaalutakse uue suurema puukooli asutamist, alguses arvatakse selleks soodsaim koht Patkuli platsil olevat, kus ka juba asutamisega algust tehakse, viimaks jõutakse peale vaidluste ja kaalutluste otsusele, et sinne maa siiski kasulikum on avalikuks puiestikuks kui puukooliks. Uus puukool kavatakse rajada «Tiigiveskile» (S. Juhkentali ja Kirikaia tän. nurgale). Et veskitiik Ülemiste järvest enam vett juure ei saa, siis on ta muutunud lehkavaks haigusteidude lombiks. 1909. a. otsutatakse tiik prügi ja maaga täita, ning sinna puukool ühes aedniku elukohaga ja avalik aed asutada. 1913. a. on puukool pindalaga 0,91 ha ja avalik puiestik rajatud.

1915. a. on kuulda hääli, et praegune puukool ei suuda enam linna tarbeid rahuldada, iga aasta tuleb linnal 1500 rub. eest ilupuid ja põõsaid juurde osta. Et linn peatselt Habersti mõisa omändab, siis on kavatsus sinna teist puukooli asutada, mis ka on teostunud.

Esimesed sundmäärused linna avalikkude puiestik- kude kohta ilmuvad 1880., kus üle puiesteede sõit ära keelatakse, 1896. a. määrused keelavad kärumeestel ja ratsanikkudel sõidu puies- teil ja läbi puiestikkude. 1910. a. pannakse ajakohased määrused linnavalitsuse poolt maksma avalikkude puiestikkude ja platside kohta. 1915. a. teeb linnailustamiskomisjon ettepaneku 15. aprillist — 15. oktoobrini koeri mitte lahtiselt ümber hulkuda lubada; hul- kuvad koerad püütakse kinni ja hävitatakse 3 päeva jooksul, kui omanik neid välja ei lunasta; linna loomaarstile tehakse ülesandeks vastavad püügiviisid ja määrused välja töötada.

Ilmasõja päevil jääb palju töid ja korraldusi algava rahan- dusekriisi tõttu tegemata, mistõttu ka puiestikud korratusse satuvad. Viimase 10 aasta jooksul on linna ilustamistööd suurt hoogu võt- nud, ilustamiskomisjoni ülesanded on nüüd õige laialdased, alates avalikkude puiestikkude ja puiesteede rajamise ja korrashoiuga ning lõpetades tänavate rajamise, sillutamise ja korrashoiuga ja puukoo- lide ning aednikkude ülevalpidamisega. Suvekuudel on igapäev 20—30 töolist linna ilu ja korra eest hoolitsemas ainult puiestik- kude ja puiesteede alal. Vastavalt laialdastele linna ilustamiskomis- joni ülesannetele on ka kulud suured, näit. 1922. a. 21.833 kr., mis viimastel aastatel tihti üle 30.000 krooni ulatavad. Töid ja kor- raldusi linna ilu tõstmise alal on veel väga palju, kuid piiratud krediitvõimalused ei luba seda korruga ja suureulatuslikult läbi viia, nii on seisnud korraldamata Patkuli tiigi ja Toompea vahe- line osa (korraldustöid alati 1928. a. suvel), plats Nunne tänaval vastu Toompea müüri, maariba Suure Rannavärava ja raudtee vahel ning palju muid vähemaid platse. Juba 1907. a. on hakatud ra- jama rahvaparke Marienbergil, Varsaallikal ja korraldama Kloost- rimetsa Pirital, et linnarahval oleks võimalus vaba aega rohelises veeta. Käesoleva aja suuremaks unistuseks on Toompea ja Vaba- duseplatsi ajakohane ümberplaneerimine.

1918. a. on linnal avalikke puiestikke ilma Kadrioruta 7,7 ha, puiesteede kogupikkus, mis Vaksali-, Toom-, Kaarli-, Vabaduse-, Es- toonia puiestega, Vene turuga, Meri-, ja Rannavärava puiestega roheline ringina vanalinna piiravad ühes harudega, Baltiski maant., Kopli tän., S-Pärnu mnt. jne., on üle 11 klm. Praegu on linna ava- likkude puiestikkude pindala ühes Kadrioruga 112 ha ümber, mis keskmiselt iga linna elaniku kohta umbes 8—9 ruutmeetrit puiestiku pindala välja teeb. Lääne-Euroopas on see arv 9—16 rtm ja Põhja- Ameerika Ühendriikides tõuseb isegi kuni 20 rtm iga linnaelaniku kohta.

Üksikud suuremad puiestikud.

Suur Rannavärava-mägi, Rootsi-kants, Harju-värava-mägi.

Suur Rannavärava-mägi on rajatud Peterburi botaanika-aija direktor Regeli projekti järele aastal 1881—1885, Rootsi-kants ja Harjuvärava-mägi on mõned aastad varem rajatud. Puiestikud anti eraisikutele rendile, kes neid korras pidid hoidma, Harjuvärava-mäel ja Rannavärava-mäel asusid ka puhvetid alkoholiliste jookide müügiga. Nagu ikka nii ka siin sattusid puiestikud rentnikkude hooldamisel äärmiselt korratusse, tallati rohtu, murti puid ja põõsaid, korra järele polnud ühtki valvajat. 1910. a. otsustab linnavalitsus avalikke puiestikke mitte enam eraisikuile välja rentida ja nad linna kulul korda seada. Uuendati vanad nürused põõsad, istutati uusi puid juurde ja pandi raud-kaitseaiad endiste pehkinud puu-barjeeride asemele, viimased olid niivõrt nõrgad, et inimesed tihti vallidest alla kukkusid ja tõsisemaid vigastusi said. Korraldustööd viidi lõpule 1913. aastaks. 1916. a. avaldatakse soovi ärapõlenud puhvetihoone asemele uut ehitada Rannavärava-mäele, linnavalitsus otsustab asja eitavalt, sest siia on kavatsus Tallinna 700-a. juubeli (1919. a.) mälestusesammast püstitada. Segaste aegade tõttu jäi see teostamata.

Erilist huvi pakuvad igaihele vanad kaukaasia pärnad (*Tilia plathyphyllos*) Suurel Rannavärava-mäel (34 puud), Rootsi-kantsis (10 puud) ja Harjuvärava-mäel (11 puud). Põlised ja aukartust äratavad näevad nad välja oma (kuni 1 m diam.) jässakate kühmuliste tüvedega. Kui restoraan-puhvet S. Rannaväraval maha põles, said ligiolevad raugad palju kannatada, seesmised pooled on söele põlenud, see pole siiski nende pikale elueale lõppu toonud, terveksjäänud vastaskülge on ajajooksul moodustanud jällegi enam-vähem korraliku võra, olgugi et teine külg ühtki elumärki oma halli või söekspõlenud palja ihuga avaldada ei saa, mõned on seest isegi tühjaks mädanenud, kuid visa puu ei lakka siiski lehistumast. Millal need hiiglased siia istutatud ja mis otstarbel, sellest vaikib tummalt linna ajalugu ja arhiivide võlvialuses hämaruses puhkav koltunud kirjandus. Ühe vana aedniku jutu järele olla pärnad neile kantsidele istutatud rootsi kuninganna Kristine ajal, ajalooliselt aga pole see tõsiasjadega kooskõlastatav, sest nimetatud kuninganna valitses a. 1632—1654, Rannavärava kants aga ehitati alles 1698. a. Rootsi-

ja Harju-kants 1697. a., seega võivad siis mainitud pärnad ainult kuni 230 aastat vanad olla.

Ka Niguliste kiriku ümber asuvad tüsedamad kaukaasia pärnad võivad umbes sellise vanusega olla, otsustades jämeduse järele, mis mitmelgi pärnal kantsidel kasvavate pärnadega võrdne. Vaneim ja tüsedaim Tallinna puu on Niguliste kiriku õues asuv kaukaasia pärn, mille perimeeter 443 sm, pärn on Kelch'i pärna nime all tuntud, sest end. kirikuõpetaja ja kroonik Kelch on selle pärna alla 1710. a. puhkama asetatud; millal see pärn, samuti ka teised istutatud, selle kohta vaikib kiriku arhiiv.

Ka Toomkiriku ümbruses on põlised mustroheliste sammaldanud tüvedega meie harilikud pärnad (*Tilia cordata*), oma längus ja kõverate tüvede ning hiiglakroonidega tekitavad nad kiriku ümber sünge, müstilise hämaruse ja vaikuse.

Patkuli-plats ja Jaani kiriku ümbrus.

Esimene neist on 1876. a. kõrgemalt poolt kinnitatud määrusega vabaks rahva puestikuks kuulutatud, mõned aastad varem on Jaani kiriku ümbrusse puid istutatud; praeguse kuju omandas mainitud kirikuplats 1910. a., kus end. heinaturu asemele Peeter I ausammas püstitati ja plats Peetri-platsiks ristiti, Tallinna Vene valitsuse alla saamise 200. a. juubeli mälestuseks; platsi uus nimi ja samba iga oli aga üpris lühikene, ainult 12 aastat.

Noorem Tallinna keskosas asuvaist puestikest on Viruväravamägi, mis rajatud 1897. a. 55 puu ja 550 pöösaga.

K a d r i o r g.

Kadrioru loss ja park rajati 1718. a. tsaar Peeter I poolt keisrinna Katariina asukohaks. Nii ehitus- kui pargi rajamistöid juhtis itaalia arhitekt Michetti. Park säeti väga toredalt sisse vastavalt keisrinna toredale residentsile: laiu avaraid jalgteid ja platse kaunistasid purskkaevud ja igasugused vesivärgilised kunstitööd (mis vee said Ülemiste järvest) ning luksuslikud kujud ja sambad. Et keisrinna siia kunagi elama ei asunud, siis sai see toredale pargile saatuslikuks, kenad purskkaevud ja kaskaadid viidi siit Peterhofi.

Praegu Kadrioru liikuvale metsamehele pakub erilist huvi põline tammik, mis asub lossist ja Peetri majakesest mere pool. Kas on siin tammi juba enne ehitustöid kasvanud või on nad siia Peetri soovil istutatud, sellest vaikib ajalugu, on tähendatud vaid niipalju,

et 1718. a. ehitati Peetri majakene, mille akendest tsaar võis sadamat ja linna silmitseda.

Olgugi, et tammiku kohta lõplik selgus puudub, paistab siiski tõenäolike olevat, et siin tammi juba varem on esinenud, võimalik, et pargi rajamise ajal neid veel siia juurde istutati. Lugeses vanadelt kändudel aastaringe, saab järgmised tulemused :

Kännu dm.	Aastar. arv.	M ä r k m e d
54 sm.	135	} aastaringide arv umbkaudu, sest vanal kännul on kohati aastaring. raskelt loetavad. dm NS sihis 86 sm ja OW sihis 97 sm. aastaringe võib ka rohkem olla, keskel on aastaringid raskelt loetavad.
60 „	150	
91 „	203	
170 „	250	

Praegu on aga tammede maksimaalsed diam. rinnakõrguselt 100–122 sm, sääraseid puid on kaunike hulk olemas; arvestades kändude dm. ja vastavate aastaringide hulgaga, võib oletada, et tüsedamad puud siin siiski vanemad on kui Kadrioru loss, mis praegu 210 aastat vanaks on saanud.

See huvitav osa Kadriorust kannab praegu loomuliku tammiku iseloomu nagu need esinevad Põhja-Eestis ja saartel. Tammed asuvad hõredalt, keskmiselt 61 sm diam. ja 18–22 m kõrged, võrdlemisi sirgete tüvedega (üks neist isegi 21 m kõrguse juures 12 m sirge tüvega ja 98 sm rinnasdiam.), põõsastest esineb siin tihti sarapu suurte põõsastena, mõni üksik toomingas ja magesõstar.

Pindkate kannab tammikute pindkatte iseloomu, kusjuures põõsaste ümbruses niitmisele vaatamata esineb tüübiline metsa taimestik nagu jānesekapsas, sõnajalg, metskännike jne.

Et Kadrioru loss viimasel ajal kubernerisuviresidentsiks oli, siis seisis ta ka viimase korralduses. Vene suure revolutsiooni alguses langes park ja loss äärmiselt korratusse. 1918. a. alul saadab Tallinna linnavalitsus sooviavalduse ajutise valitsuse endise kojaministeeriumi komissarile, kus selgitatakse Kadrioru pargi (mille pindala kogusummas 94,30 ha) suurt tähtsust Tallinna linna puistikuks ja palub komissari ajutise valitsuse ees pooldada pargi ja lossi üleandmist järgmistel alustel :

1) Garanteerida Kadrioru pargi lõplikku rahvale kasutamiseks jäämist.

2) Obroki ja renditükkidel, millel aeg täis ja täis saamas,

lepinguid mitte pikendada, vaid neid vabu maatükke ühendada pargiga.

3) Vabastada mere- ja sõjavalitsuse alt neile määramata ajaks obrokitükkidena kasutada olev maa-ala 8,55 ha.

4) Printsipiaalne õigus linnavalitsusele Kadrioru pargi korralduse suhtes vastavalt rahvapargi nõuetele, alal hoides lossi ees lossipargi ilmet.

5) Anda riigikassast (peale asja otsustust jaatavalt) krediiti pargi valitsemise ja korrashoiu kuludeks.

Nähtavasti pole selle peale kõrgemalt poolt vastust saadud, nagu Tallinna linnavalitsuse koosoleku protokoll nr. 562. 18. jaan. 1918 näitab. Protokolli sisu on järgmine:

Arutati: Eesti Tööliste ja Sõjaväe Nõukogu Täidesaatva Komitee kirja 16. jaan. 1918. nr. 43 järgmise sisuga: „Silmaspidades, et Tallinna Kadrioru park ja loss hoolitseva võimu puudusel äärmiselt korratumasse olekusse on sattunud ja täiesti põhjendatud kartus tekitab, et see linnarahvale nii tervislikelt kui esteetiliselt ülitähtis loodusnurk juba lähemas tulevikus täielikult ärahävitatud saab, teiselt poolt aga hoolsal ravitsemisel nii park kui loss linnarahvale üllatavaks puhkepaigaks ja jalutuskohaks võiks olla, samuti ka üleüldiskasulikkude ettevõtetele asupaigaks täiesti kohane on, otsustas Täidesaatev Komitee 10 jaan. s. a. Tallinna linnavalitsust kohustada Kadrioru lossi ja parki ühes kõige varandusega oma hoole alla võtma.

Sellest otsusest teatab Täidesaatev Komitee linnavalitsusele tarviliste korralduste tegemiseks.

Linnavalitsus otsustas: Puiestee komisjoni kohustada Kadrioru parki ja lossi ühes kõige varandusega oma hoole alla võtta, vastuvõetud varanduse üle täielik nimekiri teha ja linnavalitsusele ettepanek teha lossi ja pargi edaspidise ülevalpidamise kohta.

Õige: Linnavalitsuse sekretäri eest (allkiri).

Kadrioru pargi ja lossi ülevõtmine oli pühapäeval 21. jaan. 1918. a. k. 12 p. arhivaariuse T. T. Karu poolt linnavalitsuse ehituseosakonna poolt välja antud volituste põhjal.

Lõpetades linnulennulise ülevaate Tallinna linna puiestikude ajaloost, nimetan lõpuks veel mõningaid haruldasemaid puistaimestiku esindajaid; kõiki, mis haruldased, pole võimalik loetelda, sest nende arv tõuseb ligikaudu 100-ni.

Avalikkudes puiestikudes:

Hydrangea paniculata, *Prunus triloba* ja *Gingko biloba* —

Viruvärava-mäel, Gingkokuud võib leida ka Vismari t. 3 ja Süda t. 2, viimasel kohas on ta eriti kena 6 m kõrge ja 10 sm dm., kõik need eksemplarid olla umbes 30. a. eest Riistast toodud.

Forsythia suspensa — Patkuli-platsil, seda leidub ka eraaedades tihti; *Mahonia aquifolium* 50 sm kõrge — Estoonia ees asuvas väikeses puiestikus; *Aesculus octandra* — Harjuvärava-mäel.

Eraaedades:

Saksa Aiatöö Seltsi aias, Vismari t. 2, — *Picea Schrenkiana* 7 m kõrge, *Abies Nordmanniana* 5,5 m kõrge, *Pirus floribunda*, *Tilia euchlora* ja *Pterocarya caucasica* kuni 32 sm dm ja 16 m kõrge, viimast leidub ka tihti teistes aedades ja mitmed eksemplarid Kadriorus.

Scheel'i aias — Pirita tee 12.

Cydonia japonica, *Mespilus germanica*, *Kerria japonica*, *Rubus deliciosus*, *Ribes niveum*, *Picea orientalis*, *Taxus baccata* var. *hibernica*. Hiiglasuur *Chamaecyparis Nutkaënsis* ja *Taxus baccata* — Kentmanni t. 18.

Thujopsis dolabrata (1 m kõrge), *Clematis alpina* ja *Diervilla scssilifolia* — Vismari t. 3.

Crataegus Douglasii 80 a. mille harude perimeeter 37 sm — Douglase t. ja Pikkjala nurgal.

Buxus sempervirens mitmel pool ja *Laburnum vulgare* õitsevate ja viljakandvate eksemplaridena.

Üldse paistab, et Tallinnas nii mõnedki õrnemad puu- ja põõsaliigid talve üle elavad, mis Tartus ja mujal Sise-Eestis kuidagi edeneda ei suuda, vististi on selle põhjuseks vähemate ööpäevaste amplituutidega temperatuur sügis- ja eriti kevadkuudel.

Einiges aus der Entstehungsgeschichte der Park-Anlagen der Stadt Tallinn (Reval).

(Zusammenfassung).

E. Viirok.

Eine Vorstellung über die Park-Anlagen Tallinn's, aus der ältesten Zeit, geben nur einige Gemälden. Die ersten schriftlichen Aufzeichnungen stammen aus dem Jahre 1842 und zwar, weil in diesem Jahre vom Sturm in den Alléen Bäume umgebrochen wurden, aus welchem Grunde der Gouverneur an die Bürger einen Aufruf erliess, Mittel zur Behebung der Schäden aufzubringen. Daraufhin

wurden von dieser Zeit an jährlich Sammlungen veranstaltet, deren Erträge sich in der Höhe von 100—150 Rubel bewegten. Mit der Zeit wurden im städtischen Budget Summen für Instandsetzung der Anlagen und Alléen vorgesehen, die im Verlauf von 20 Jahren die Höhe von 500—600 Rubel erreichten und späterhin dauernd erhöht wurden, um im Jahre 1896 bis auf 3536 Rubel zu steigen. Sodann wurde eine städtische Verschönerungskommission aus Vertretern der Gilden gebildet. Schon recht früh wurde eine Baumschule zur Versorgung der Stadt mit Pflanzenmaterial gegründet, zu der, im Jahre 1913, eine neue Baumschule, mit einer Fläche von 0.91 ha hinzukam. Die ersten für die Allgemeinheit verbindliche Verordnungen, betreffs der öffentlichen städtischen Anlagen, wurden erst im Jahre 1880 veröffentlicht, diese wurden sodann von Zeit zu Zeit durch Änderungen der Bestimmung vervollkommenet.

Während des Weltkrieges trifft eine Stockung in der Entwicklung der städtischen Anlagen ein; es blieben viele notwendige Arbeiten unverrichtet. Dagegen weisen in den letzten 10 Jahren die Arbeiten zur Verschönerung der Stadt eine progressive Tendenz auf. So betragen z. B. in den letzten Jahren die Ausgaben für diesen Zweck etwa 50,000 E. Kr. Die Gesamtlänge der städtischen Alléen beträgt z. Zt. über 11 km. und das Gesamtareal der öffentlichen Anlagen etwa 112 ha, durchschnittlich pro Einwohner 8—9 m².

Als grössere Anlagen seien die grosse Standpforten-Anlage, die Schwedische Bastion, Schmiedepforten-Anlage und Katharinenthal zu erwähnen. Die grosse Strandpforten-Anlage ist vom Direktor des Peterburger Botanischen Gartens, Herrn Regel, im Jahre 1881—1885 angelegt worden. Die Anlagen der Schwedischen Bastion und die Schmiedepforten-Anlagen sind einige Jahre früher angelegt. In den drei obenerwähnten Anlagen befinden sich uralte Linden — *Tilia platyphyllos*, die einen Durchmesser bis zu 1 m. aufweisen. Der Park von Katharinenthal ist von Peter dem I im Jahre 1718 angepflanzt worden. Besonderes Interesse beanspruchen die alten Eichen, deren maximaler Durchmesser bis zu 100—122 cm. steigt, die ältesten Eichen sind aber sicher über 200 Jahre alt. Die mittlere Höhe der Eichen beträgt 18—22 m. und der Durchmesser der Brusthöhe etwa 61 cm. Die Katharinenthaler-Anlagen wurden im Jahre 1918 der Stadt Tallinn (Reval) übergeben.

Von kleineren Anlagen und Plätzen seien noch erwähnt der Patkul'sche Graben und der Platz der St. Johanniskirche (angelegt im Jahre 1876) und die im Jahre 1897 angelegte Lehmforten-Anlage.

Die Zahl der seltneren Holzarten steigt bis auf 100, von welchen unten etliche erwähnt seien. So, z. B., befinden sich in den öffentlichen Anlagen: *Hydrangea paniculata*, *Prunus triloba*, *Gingko biloba*, *Forsythia suspensa*, *Aesculus octandra*. Aber auch in den Privatgärten findet man interessante Vertreter, z. B.: *Picea Schrenkiana* (Höhe 7 m.) *Abies Nordmanniana* (Höhe 5,5 m.), *Pirus floribunda*, *Tilia euchlora*, *Pterocarya caucasica* (Höhe 16 m.) *Cydonia japonica*, *Mespilus germanica*, *Kerria japonica*, *Picea orientalis*, *Taxus baccata* var. *hibernica*, *Chamaecyparis nutkaënsis*, *Thuyopsis dolabrata* (Höhe 1 m.) *Clematis alpina*, *Diervilla sessilifolia*, *Crataegus Douglasii*. —